En toch suddert in vele achterhoofden vandaag een zeker gevoel van gêne. Bedremmeld wordt weggekeken bij zoveel harde uitspraken en revanchegevoelens. Ze wringen met ons idee van ethiek en rechtspraak, van schuld en boete. De ouders lieten namelijk meermaals verstaan dat zelfs de maximumstraf voor de beklaagde Adam G. niet genoeg zou zijn. Uiteindelijk konden ze zich toch vinden in de twintig jaar celstraf. "Twintig jaar, *ça me fait plaisir*", besloot de vader gisteren in deze krant.

De aanhoudende harde taal schokt des te meer omdat het land de Van Holsbeecks leerde kennen als een gezin dat bij aanvang een bijna bovenmenselijke waardigheid aan zijn verdriet gaf. Nauwelijks een week na de fatale messteek liepen de ouders mee in een stille mars tegen zinloos geweld die 80.000 mensen op de been bracht. De vlinder als symbool van het passieve verzet tegen zinloos geweld dook overal op in het straatbeeld. De ouders lieten zich, beslist maar genuanceerd, horen in het debat over een strenger jeugdsanctierecht, dat ze als een eerbetoon aan hun vermoorde zoon Joe beschouwden.

Betekenis geven aan zinloosheid

Het was hun manier om betekenis te geven aan de zinloze dood van hun zoon. Therapeut Johan Maes ervaart dat dit misschien wel de moeilijkste stap is in de verwerking. "Het is in ieder geval een lange weg, en hij verloopt telkens anders. Betekenis kan in een publiek gebaar liggen, maar ook in een persoonlijke, intieme herinnering." Advocaat Vermassen bevestigt: "Alles hangt af van de persoonlijkheid van de nabestaanden. Ik heb ouders gekend van wie een kindje was doodgereden op een gevaarlijke weg. Ze hebben er tot bij de minister toe voor geijverd om op die plek verkeerslichten geplaatst te krijgen. Toen dat lukte, had de verschrikkelijke dood van hun kind voor hen toch nog een betekenis gekregen."

Strafpleiter Jef Vermassen:

Wie zijn hoop stelt op repressie verliest uiteindelijk toch. Ooit komt er een einde aan elke strafmaat

Voor de ouders van Joe kwam hun rol als baken van stil verzet tegen zinloos geweld onder zware druk toen de jeugdrechter besliste dat Mariusz O. – de tweede, minderjarige beschuldigde – niet uit handen gegeven mocht worden aan een volwassenenrechtbank. Mariusz O. bleef daardoor onder het jeugdrecht vallen en kon niet veroordeeld worden tot een celstraf. Hij werd uiteindelijk tot zijn twintigste vastgezet in de gesloten instelling van Kasteelbrakel. Vanuit jeugdrechterlijk perspectief een volstrekt legitiem verdict, maar onbegrip bij de ouders zorgde voor een golf van verbittering die niet meer zou wegebben. "Toen werd beslist dat hij niet voor assisen zou moeten verschijnen, was dat een slag in ons gezicht", herhaalde vader Guy nog voor aanvang van het proces van Adam G. Dat diens kompaan Mariusz in de instelling aan sport mag en doen en op familiebezoek mag, is geheel conform de regels, maar het zorgt voor nog meer wrevel.

"Een gerechtelijke procedure is voor dader en slachtoffer als een beklimming van de berg Golgotha", weet Jef Vermassen. "Het is een strijdfase. Pas na afloop kan de eigenlijke verwerking beginnen. Ontgoocheling over een vonnis kan die verwerking evenwel weer bemoeilijken. Het jeugdrecht heeft zijn eigen regels. Ik kan niet beoordelen of de ouders daarover voldoende ingelicht waren, maar ik kan me voorstellen dat ze met pijn achterblijven omdat er naar hun gevoel geen moment van bestraffing is geweest voor de medeplichtige." Vermassen maakt de vergelijking met de moord op een meisje in het Gentse Citadelpark. De beschuldigde werd veroordeeld, maar bleef alle schuld ontkennen. "Ook dat maakt het voor de nabestaanden onmogelijk om het proces als een eindpunt te zien, ondanks de straf."

Vermassen, overigens zelf niet betrokken in de zaak-Van Holsbeeck, heeft in zijn carrière wel vaker nabestaanden of slachtoffers ontmoet voor wie enkel wraak als vergelding past. "Sommige mensen weten geen blijf met hun verdriet, en dat slaat dan om in haat en bitterheid. Nogmaals, daar moet je begrip voor hebben. Toch probeer ik als advocaat mijn cliënten te laten inzien dat revanche slechts een schijnoplossing is, dat ze de dader van hun nek moeten proberen te schudden. Je moet vermijden dat de dader je leven blijft regeren. Het is als een verminkt slachtoffer dat in de spiegel telkens het gezicht van de dader blijft zien. Wie zijn hoop stelt op repressie verliest uiteindelijk toch. Ooit komt er immers een einde aan elke strafmaat."

Boosheid moet kunnen

En, beseft Vermassen: zelfs de ergste straf brengt een verloren kind niet terug. "In de VS is Timothy McVeigh, de bommenlegger van Oklahoma, ter dood veroordeeld. De nabestaanden van de slachtoffers mochten de executie bijwonen. Achteraf waren ze ontgoocheld omdat de terechtstelling pijnloos met een spuitje verliep. In vergelijking met de pijnlijke dood van hun verwanten vonden ze dat nog te mild. Dat klinkt afschuwelijk, maar besef wel dat dit wraakgevoel in elk van ons zit. Wie nooit met een misdrijf is geconfronteerd, heeft makkelijk praten. Vanuit mijn ervaring kan ik enkel aanbrengen dat je zelfs met de strengste straf je eigen pijn en verlies niet wegveegt."

"Boosheid moet kunnen", bevestigt ook rouwtherapeut Johan Maes. "Woede kan een gezonde buffer zijn tegen de pijn. We zijn liever kwaad op het gerecht dan dat we ons overgeven aan het verdriet of de onmacht." Volgens Maes is het belangrijk dat die boosheid als legitieme emotie erkend wordt door de samenleving. "Er mogen harde woorden vallen, zonder dat de maatschappij daar meteen bestraffend op reageert. Het gaat hier om een existentiële pijn: ouders hebben een kind verloren, in een misdrijf, wat afscheid onmogelijk heeft gemaakt. Belangrijk is dan net de erkenning van het gevoel van ontzettende wanhoop en boosheid. De samenleving en de gerechtelijke hulpverlening moeten dat aankunnen en kunnen dragen zonder te veroordelen. Dat betekent nog niet dat we iedereen altijd gelijk moeten geven."

Wel moet die boosheid binnen bepaalde grenzen kunnen blijven. "Boosheid mag geen excuus zijn om zichzelf of anderen pijn te doen, om dingen kapot te maken." Lukt die begrenzing niet, dan dreigt verstarring en verbittering op te treden. "In dat geval is externe hulp raadzaam", weet Maes. Hij benadrukt wel dat dit de uitzondering moet blijven. "Onderzoek leert ons dat rouw in 85 procent van de gevallen een normaal verloop kent. Dan moeten wij therapeuten er ook met onze handen afblijven."

Gedwongen waardigheid

Rouw is een grillig proces. Geen grotere tegenstelling in publieke rouwverwerking dan tussen de ouders van Joe Van Holsbeeck en de ouders van Luna, de peuter die in Antwerpen op straat doodgeschoten werd door Hans Van Themsche. In een moment van uitzonderlijke sereniteit zochten de ouders van Luna, via hun advocaat, nog tijdens het assisenproces contact met de ouders van de jongeman die hun kind vermoordde. Het contrast met de ouders van Joe, die elke vraag om vergiffenis afwimpelden, kan moeilijk groter zijn.

Met zeer veel nadruk zeggen alle experts dat ook die tweede houding niet veroordeeld mag worden. Johan Maes: "Elk rouwtraject wordt bepaald door de persoonlijke context van de nabestaande. Van kindsbeen leer je omgaan met verlies: een stuk speelgoed, een huisdier, een grootvader. Elke mens gaat daar anders mee om en het is nefast om dat later dan allemaal toch in een en dezelfde matrijs te willen dringen.

"De noodzaak van een 'waardig afscheid' is één van die mythes die we onszelf opleggen", besluit Maes. "Voorbeelden die in de media komen, hoe mooi, hoe eerlijk en hoe gemeend ook, kunnen andere mensen het gevoel geven dat ze tekortschieten omdat ze niet dezelfde emoties voelen. Wat je dan ziet en wordt uitvergroot in de media komt ook niet overeen met hoe de nabestaande thuis is of in een andere context. Elk rouwtraject is een voortdurend heen en weer bewegen tussen diverse gevoelens. Nu eens voel je je kwaad, dan weer primeren mooie herinneringen of wil je net proberen te vergeten. Het is belangrijk dat nabestaanden beseffen dat geen van die gevoelens fout is. Er bestaat geen norm voor de verwerking van gemis."

FOTO BELGA

De begrafenis van de slachtoffers die in maart van dit jaar van de weg werden gereden in Heverlee. De moeder van twee slachtoffers bezoekt de tot vijf jaar cel veroordeelde dader geregeld in zijn cel. 'Ik vind troost bij hem.'

Herstel moet van twee kanten komen

Meer nog dan in het milde vonnis voor Adam G. tonen de ouders van de vermoorde Joe Van Holsbeeck zich erg teleurgesteld in de rechtsgang. Vader Guy Van Holsbeeck had het, vóór de bekendmaking van de (relatief zware) strafmaat, over "een bizarre justitie in België, een justitie die criminelen in België een mooi leven gunt." Hoewel de ouders in alles te kennen geven niet geïnteresseerd te zijn in een verzoening met de dader, zou net die ontgoocheling een uitgangspunt kunnen zijn voor juridische herstelbemiddeling.

"Na afloop van een rechtszaak zijn de betrokken partijen vaak allesbehalve tevreden met de uitspraak. Slachtoffers vinden bijvoorbeeld dat daders niet zwaar genoeg worden gestraft omdat met hun belangen te weinig rekening werd gehouden", zegt Pieter Verbeeck, stafmedewerker van de vzw Suggnomè, Forum voor Herstelrecht & Bemiddeling.

De Leuvense vereniging is officieel door Justitie erkend om in alle Vlaamse gerechtelijke arrondissementen als neutrale bemiddelingsdienst op te treden tussen slachtoffer en dader.

Hoewel herstelbemiddeling in ons land nog altijd bescheiden werk in de marge van het strafrecht blijft, kan de dienst toch opmerkelijke successen noteren. Zo is Suggnomè als bemiddelaar betrokken bij de verzoening tussen de jonge Roemeen die in maart van dit jaar in Heverlee een vrouw en drie kinderen doodreed en de moeder van twee van de kinderen. De moeder bezoekt de tot vijf jaar cel veroordeelde jongeman geregeld in zijn cel. "Ik vind troost bij hem", zei de moeder daar onlangs over in de krant. "Ik wil dat hij gelukkig wordt, want iedereen verdient geluk, maar dan wel met een gezond en eerlijk leven."

Het is een verbluffend voorbeeld van wat herstelrecht kan teweegbrengen. "In de normale strafrechtelijke procedure krijgen dader én slachtoffer weinig plaats om hun eigen verwachtingen en gevoelens te uiten. Alle contact verloopt noodzakelijkerwijs via de politie of de onderzoeksrechter", legt Pieter Verbeeck van Suggnomè uit. Daardoor wordt het conflict eigenlijk uit handen van de hoofdrolspelers getrokken. Herstelrecht kan daarbij complementair werken. Belangrijk is dat de bemiddeling voor beide partijen op vrijwillige basis vertrekt en dat er een erkenning van schuld is. Dat is het vertrekpunt voor een gesprek. Ofwel verloopt dat rechtstreeks met een bemiddelaar als moderator ofwel onrechtstreeks, waarbij een bemiddelaar pendelt tussen de twee partijen."

Bemiddeling kan zowel voor als na het vonnis beginnen. Verbeeck: "Voor een slachtoffer biedt de procedure kansen om vragen over verantwoordelijkheid rechtstreeks te stellen aan de dader. Begrijpelijke kwaadheid en frustratie kunnen zo omgezet worden in begrip. Voor een dader is die verwerking eveneens belangrijk. Bemiddeling geeft hem de kans om actief zijn verantwoordelijkheid op te nemen."

Als de procedure materieel of moreel herstel oplevert, is er succes geboekt. Maar zelfs dat hoeft niet noodzakelijk, zegt Verbeeck. "Voor een slachtoffer kan het volstaan dat hij openlijk zijn zeg heeft kunnen doen en zijn emoties heeft kunnen kanaliseren, ook al levert het uiteindelijk niets op. Ook een mislukking kan een succes zijn. Herstelrecht wordt vaak in de softe hoek gestopt, maar dit is een erg harde procedure. Vergeet niet dat het voor dader en slachtoffer al veel vergt om oog in oog te gaan zitten. Dat op zich kan al louterend werken." (BE)

www.suggnome.be

Rouwtherapeut Johan Maes:

De noodzaak van een waardig afscheid is een van die mythes die we onszelf opleggen

KIM

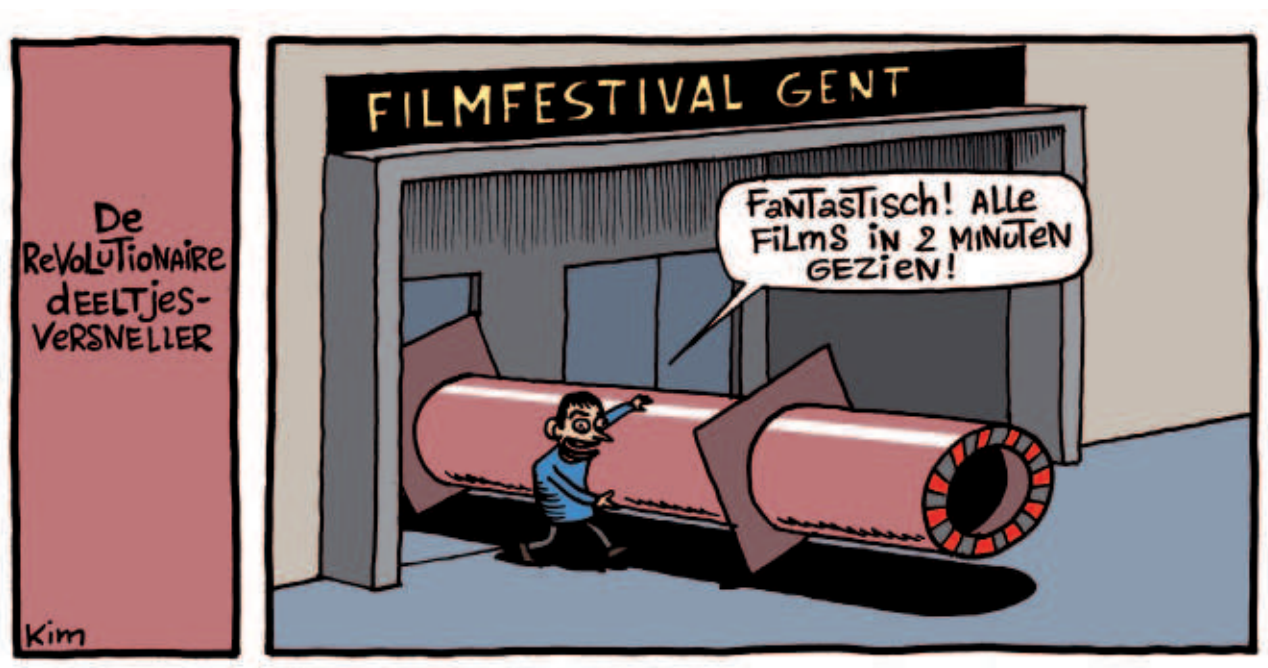

Tentoonstelling van teruggegeven kunstschatten geopend in Athene

ATHENE ● De presidenten van Griekenland en Italië, Karolos Papoulias en Giorgio Napolitano, hebben in Athene een grote tentoonstelling van teruggegeven cultuurschatten plechtig geopend. De expositie, die de titel *Nostos* (thuiskomst) draagt, toont in het bijna afgewerkte nieuwe Akropolismuseum talrijke stukken die musea uit de hele wereld hebben teruggegeven aan Griekenland en Italië.

Onder de tentoongestelde stukken is ook een fragment van de fries van het Parthenon, een van de beroemdste nog bestaande gebouwen uit de Griekse oudheid. Het museum van de Italiaanse stad Palermo heeft dat onlangs vrijgegeven.

Met de plechtige opening dringen Athene en Rome aan op de teruggave van nog meer cultuurschatten. Zo zou ook Groot-Brittannië de overige delen van de Parthenonfries ter beschikking stellen. Zesenvijftig van de 96 onderdelen van de fries bevinden zich in het British Museum in Londen. Volgens berichten van het Griekse ministerie van Cultuur heeft ook het Vaticaan ondertussen aangekondigd dat het twee kleine fragmenten van de Parthenonfries zal teruggeven.

In april 2009 is de opening van het afgewerkte Akropolismuseum gepland. Dan hebben de Britten geen reden meer om de onderdelen van de fries voor zich te houden, klonk het. Anders zullen de Grieken de ontbrekende delen vervangen door hologrammen.

In de negentiende eeuw liet de Britse ambassadeur in Constantinopel (thans Istanbul) de best bewaarde onderdelen van het Parthenon demonteren en naar Engeland overbrengen. Athene eist al meer dan een kwarteeuw de teruggave.

(BELGA)